אור המאיר

נר מערבי

העלון מוקדש לע"נ משה צמח בן ג'וליה ע"ה

פרשת תולדות

ד' כסליו תשפ"ז | גיליון מס' 9

מי הוא באמת גיבור? הויתור המפתיע של יצחק אבינו והסוד שמסתתר בבארות

כיצד אדם שמדתו "נאזר בגבורה" נסוג שוב ושוב מפני רועי גרר? ולמה התורה מייחדת מקום רחב כל כך לעסקי הבארות? | כיצד דוקא הויתורים הללו חושפים את מדת הגבורה האמיתית של יצחק אבינו? | והיסוד הנפלא – איך "חפירה" נכונה תחשוף את נקודת הטוב הטהורה שמסתתרת בכל יהודי ויהודי?

המאור הגדול

חתנא דבי נשיאה מורנו
ראש הישיבה הגאון הגדול
הרב ליאור כהן שליט"א
ברעיון מוסרי לפרשת השבוע

שבת שלום אחים יקרים! פרשת השבוע - פרשת תולדות.

אני רוצה לשאול אתכם, מה זו גבורה? כאשר באים אל יצחק - שמדתו "נאזר בגבורה" - והוא חופר בארי, נלחמים, הוא עוזב. באים גם לשם, הוא משחרר. גם באים עוד... וכי ככה נראה אדם גיבור?! ככה נראה אדם שיש בכוחו להתגבר ולהלחם?! שבכל מקום שבאים, הוא ישר בורח?

שאלה נוספת - מה כל העסק הגדול שהתורה עושה מחפירת הבארות - "חפרו", "ולא חפרו", "מצאו"? מה יש כאן?

רבותינו מגלים לנו כאן סוד נפלא. מה זה לחפור בארי? איך אומרים היום "לחפור לבן אדם". לדעת לראות בן אדם שכלפי חוץ אתה רואה בו הרבה עפר, הרבה חול, הרבה חולין. ולחפור פנימה, למצוא בתוכו את מעיין המים החיים שמפכה ומבעבע בו.

אוו כמה גבורה פנימית צריך! אתה רואה חיספוס, אתה רואה התנהגות שהיא לא ראויה, לא להתייאש. לחפור, לחפור. אתה מנסה, ופתאום באים ונלחמים, לא מתייאש - אני אמשיך למצוא את נקודת הטוב שבכל יהודי ויהודי. בכל יהודי ישנה נקודה טובה כזאת, מעיין של מים חיים, שכאשר אני אגיע אליו, כמה חיים לעושיה וחיים לעולם.

וזו גבורתו של יצחק. זו גבורה שמלמדת כל אחד מאיתנו לחפש את הטוב שבכל אחד מרעינו מעמנו. ונדע שאם נחפש טוב ונאזר בגבורה, עוד נמצא את הטוב כמה וכמה.

יהי רצון שבמדה כנגד מדה, גם בורא עולם יעורר את הטוב שבנו ונזכה כולנו לגאולה השלמה במהרה בימינו, אמן ואמן.

שבת שלום ומבורך!

חניך לנער

תשובות בחינוך שהשיב מרן רבנו הגדול הגאון רבי מאיר מאזוז זצוק"ל בכתב ידו

שאלה: "בן חמש למקרא" - האם הכוונה שבגיל מכינה 5, כאשר הילד לומד לקרוא, ידע גם לקרוא חומש בטעמים או גם הבנה. במה להתמקד?

תשובה: להתמקד בטעמים והבנה חלקית.

שאלה: היכן מסתיימת החובה על הת"ת ומתי מתחילה על ההורים? - כמובן שחובת המחנך לחנך, אך כמה אפשר לדרוש מההורים לדאוג לשינוי או לתשלום למורה פרטי?

תשובה: תלוי בילד. אם הילד פקח ההורים ידאגו שיעשה שיעורים, ואם לאו - שיוסיפו לו מורה פרטי.

שאלה: בשמיעת קלטות סיפורים לילדים, האם מותר להשמיע להם סיפורים שמספרת אשה? ואם כן, עד איזה גיל?

תשובה: עד גיל 6-7 מותר בהחלט.

שאלה: קטעים שמופיעים בהם מילים שילדים הם חורגים (כגון בהושע). האם אפשר לפרש פירוש מעוות [כגון: וימכרו את הילד בזונה - בטעות, היינו ע"ז], אע"פ שלא מצאנו שכך פירש מפרש מסוים?

תשובה: לא חייבים ללמד הושע בגיל רך. אם לומדים יש לפרש האמת - בלי פרוצה.

תמונות: עזרא טרבלסי, מושיק, נועם אליהו.

העלון מוקדש להצלחה בכל הענינים:

אורי לוזון בן רבקה, סיגלית לוזון בת אילנה, בן בנימין לוזון בן סיגלית, לינוי לוזון בת אורלי, רועי לוזון בן סיגלית, רעות לוזון בת סיגלית, אביב צמח בן סיגל, שיר צמח בת פנינה, אליענה צמח בת אביב ושיר, סיגל צמח בת גורג'יה

לתגובות, הפצה, הנצחה או קבלת העלון, טלפון: 03-803-0080 | **מייל:** nm038030080@gmail.com
עורכים: הרב שמעון ס. והרב שמעון ו.

הדלקת נרות	מוצ"ש	ר"ת
י-ם: 16:06	17:18	17:58
ת"א: 16:22	17:20	17:55
חיפה: 16:10	17:18	17:52
ב"ש: 16:24	17:21	17:56

אור הנאמין

הלכות והנהגות מתורת מרן רבנו הגדול הגאון
רבי מאיר מאזוז זצוק"ל, מפי חתנו נאמן ביתו מורנו
ראש הישיבה הגאון הגדול **הרב ליאור כהן שליט"א** *

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא: ענייניים וביאורים
נפלאים בעקידת יצחק ומענייני ודיני הקדיש

"הולכים בעיניים עצומות עם בורא עולם!"

אנחנו נמצאים בתקופה קצת מעורפלת - מה בורא עולם רוצה מאיתנו? יש דבר אחד ברור: קודם כל, עבדי השם ובני התורה ימשיכו לקדש שם שמים, יהיה מה שיהיה. לא לחנם באה פרשת וירא מיד אחר הבחירות, ששם יש לנו את פרשת העקדה, שהיא מלמדת אותנו לשים לנגד עינינו אך ורק את רצון הבורא יתברך, בלי שאלות, בלי טענות, בלי לחשוב מה יהיה. וכאשר הולכים ככה - הולכים בעיניים עצומות עם בורא עולם - אז מה יש לנו בסוף? "כִּי בָרֵךְ אֲבָרֶכְךָ וְהַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם וְיִרַשׁ זַרְעֲךָ אֵת שַׁעַר אֹיְבָיו" (בראשית כ"ב, י"ז). למה מגיעים כל הברכות הללו? "עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקֹלִי" (שם, י"ח) - בגלל שאנחנו שומעים בקול השם יתברך. זה דבר שניצב לנגד עינינו בכל מקום בעולם, בכל זמן, בכל עת - תמיד רק לעשות את רצון הבורא. ואם צריך מסירות נפש - בכל זמן צריך מסירות נפש, כל פעם זה מתחלף, אנחנו הולכים במסירות נפש עם בורא עולם.

נביא כעת דברים נפלאים מפי קודשו של מרן זצוק"ל בעניין פרשת העקדה, על מסירות הנפש, ועוד כמה דברים מתוקים.

נסיון העקדה - אם ה' אומר, אני לא מתווכח!

פרשת העקדה, זה היה הנסיון האחרון של אברהם אבינו, הנסיון העשירי, והוא עמד בו בגבורה. אנשים לא יודעים איך אברהם יכול לעשות דבר כזה. יש כאלה פושעים שאומרים: היתכן שאדם יעשה דבר כזה? שיקח את בנו היחיד בגיל מאה שנה ויעלה אותו לעולה, עד שיבוא מלאך ויצוה אותו להפסיק?! נכון, זה לא מתאים, ולא רק שזה לא מתאים, אלא זה הורס את כל האמונה של אברהם אבינו. כי הרי איך אברהם אבינו היה משכנע את העולם לשמוע בקול ה'? היה אומר להם: בעבודה זרה שלכם לוקחים ילדים ושורפים אותם באש. שורפים אותם למולך. ואילו התורה שלנו היא לא כך, אלא צריך לשמור על הבן. והנה עכשיו אתה מצטווה לעשות את הדבר הזה?! אבל אברהם אמר: נכון שזה נגד הכל, אבל אם ה' אומר, אני לא מתווכח! אם ה' אומר - שומעים.

"ויאמר [יצחק] אבי ויאמר [אברהם] הנני בני ויאמר [יצחק] הנה האש וגו'. ויאמר אברהם"

ואברהם לקח את יצחק בנו, "ויקח וילך אל המקום אשר אמר לו האלקים... ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי, ויאמר הנני בני" (בראשית כ"ב, פס' ג', ז'). למה הוא צריך לומר לו "אבי", והוא עונה לו "הנני בני", ושוב "הנה האש והעצים" וגו'? יאמר מיד: "הנה האש והעצים ואיה השה לעולה" - איפה הכבש? אז שמעתי פירוש יפה מהרב צבאן ע"ה שיצחק אמר לאברהם: אתה מדת החסד, איך אתה מסוגל לעשות דבר כזה? "ויאמר אבי" - זה גורם שאומות העולם יגידו שאני לא הבן שלך, יאמרו: "מאבימלך נתעברה שרה". שהרי אם הייתי הבן שלך, איך אתה מסוגל לשחוט את הבן שלך? ואברהם אמר לו: אדרבא, "הנני בני". מזה שאתה מוכן לשמוע לי, סימן שאתה בני. כי איך אתה שומע ליי? ובפרט לפי מה שאמרו חכמים (בראשית רבה פרשה נ"ה אות ד') שיצחק היה בן 37 שנה, א"כ למה אתה שומע לי? אלא ודאי שאתה בני, וחונכת כל כך יפה לשמוע לאבא בכל מקרה. ויש בזוהר (ח"א דף ק"כ ע"א) פירוש דומה, ש"ויאמר אבי" הכוונה "אבי" מידת החסד, [יצחק אמר לאברהם: הרי אתה מדת החסד, ואיך אתה רוצה לשחוט את בנך?] ואברהם אמר לו: "הנני בני", עכשיו אני לא אברהם מידת החסד, אלא אני עכשיו כמוך - מידת הגבורה (כי יצחק היה מדת הגבורה). וזהו "הנני - בני"... וכל מעשה של אברהם, נשאר לדורות. אדם שמוכן להקריב את בנו יחידו בגלל מצוות ה', זה מעל הטבע.

"ממני" תלמד שהמצוה מושלמת

אחר כך כתוב: "וישלח אברהם את ידו, ויקח את המאכלת לשחוט את בנו, ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים" (שם פס' י'-י"א). הוא בא לשחוט ובא מלאך ואמר לו: תפסיק. "אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה" (שם פס' י"ב). מה זה מאומה? יש "מאומה" שפירושה מום. באיוב (ל"א, ז') כתוב: "ובכפי דבק מאום", וזה כתוב באל"ף. אברהם אמר שהוא יעשה בו לפחות קצת שריטה שיהיה בו מום, ויחשב כאילו שחטתי אותו. אמר לו המלאך, אל תעש לו מאומה - כלום. "כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, ולא חשכת את בנך את יחידך ממני" (שם). למה כתוב כאן "ממני"? המפרשים אומרים שהמלאך הזה נברא מהמצוה של אברהם אבינו - מצות העקידה, והוא אמר לאברהם: תראה איך אני מלאך מושלם, "ממני" - מזה שאתה רואה אותי מושלם, זה מוכיח שהמצוה שלך מושלמת. וכבר עשית אותה גם במחשבה, גם בדיבור, וגם במעשה. אתה לא צריך להוציא ממנו טיפת דם. ולכן בפעם השניה שכתוב "בי נשבעתי נאם ה'" (שם פסוק ט"ז) לא כתוב: "ולא חשכת את בנך את יחידך ממני", רק: "ולא חשכת את בנך את יחידך", כי בפעם השניה הקב"ה מדבר, ולא שייך לומר "ממני". זה פירוש יפה מאד.

תכלית עבודת ה' - קידוש השם

תכלית עבודת השם היא למען הפסוק שאומר הנביא יחזקאל: "וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנוֹדַעְתִּי לְעֵינֵי גּוֹיִם רַבִּים" (יחזקאל ל"ח, כ"ג) - לעשות קידוש השם בעולם, לקדש את שמו יתברך. אחד הדברים זה אמירת הקדיש. הבקשה שלנו: "יתגדל ויתקדש שמה רבה" - זו הבקשה הכללית של כל יהודי בכל פעולה שאנחנו עושים.

נעסוק קצת במעלת הקדיש:

"הקדיש שובר את המנעול ונכנס!"

בבית יוסף (או"ח סי' נ"ו) מביא דברי הזוהר הקדוש (פרשת תרומה דף קכ"ט ע"ב). נאמר את הדברים בתרגום שלהם: בוא וראה, שקדושה זו - הקדיש - אינה כשאר קדושות שהן משולשות. אנחנו אומרים "קדוש קדוש קדוש", הקדיש לא. אבל קדושה זו עולה מכל הצדדים, למעלה ולמטה, מכל הפינות. והכח של הקדיש משבר מנעולים וחותמות של ברזל, ומפרק את הקליפות הרעות. איזה דברים! אמנם אנחנו לא מבינים את המשמעות שלהם, אבל אנחנו מבינים שלקדיש כח עצום. הוא לא נכנס בדרך הרגילה - הוא שובר את המנעול ונכנס!

למה הקדיש נאמר בארמית?

לכן לשון אמירת הקדיש - בארמית. הרבה פעמים אנשים שואלים: למה לא יותר טוב להגיד את זה בעברית, שנבין מה אנחנו אומרים? למה בארמית? נכון, עברית יותר קל לנו להבין, אבל יש כאן דברים עמוקים יותר.

בדרך הפשט - כותבים תוספות (ברכות ג' ע"א ד"ה ועונין), מביא את זה גם הטור (סי' נ"ו) - הקדיש הזה היה נאמר בסוף הדרשה. ככה הגמרא במסכת סוטה (דף מ"ט ע"א) אומרת: אין העולם מתקיים אלא על קדושה דסדרא, ועל יהא שמיה רבא שלאחר האגדה - אחרי הדרשות. והדרשות האלה נאמרות בפני המון העם, ולאחר מכן נאמר הקדיש, בלשון שעמי הארץ היו מבינים - ארמית. זה הטעם הפשוט שתוספות הביאו בשם ר"י. אבל ישנם עוד טעמים עמוקים יותר.

"הקליפות מבינות דווקא ארמית"

הרב עוד יוסף חי (דרושים פרשת ויחי) כותב בשם רבנו האר"י, שהקליפות הן מבינות דווקא ארמית. כך כותב בשער הכוונות (דף ט"ו). את לשון הקודש הן לא מבינות, רק ארמית. ומסביר למה: היניקה שלהן דווקא מהשפה הזאת, שהיא דומה לעברית. וכאשר הם שומעים את השבח הגדול והקדוש הזה - נכנעים ואינם עולים למעלה. מה פירוש "אינם עולים למעלה"?

"הקדיש הוא כמו מעלית"

הקדיש הוא כמו מעלית. אנחנו אומרים את הקדיש בכמה מקומות בתפלה. תחילת התפלה, הקרבנות עד הזמירות, זה בעולם העשייה. לאחר מכן עולים לעולם היצירה. לאחר מכן, ביוצר אור, עולים לעולם הבריאה, ואחר כך בתפלת שמונה עשרה עולים לעולם האצילות. אלה דברים שאנחנו לא כל כך מבינים אותם, אבל זאת מציאות רוחנית שקיימת בעולם. ולכן בכל הנקודות הללו של העלייה אנחנו אומרים קדיש, שזו מעלית שמעלה אותנו מעולם לעולם.

ולכן בתחילת יוצר אור ממשמשים בתפילין של יד - תפילין של יד גם הם כנגד עולם הבריאה, תפילין של ראש כנגד עולם האצילות. ולכן סמוך לתפלת שמונה עשרה - ממשמשים בתפילין של ראש. לא מנשקים בין "גאל ישראל" לשמונה עשרה, כדי לא לעשות הפסק - לסמוך גאולה לתפלה, אפילו לא בפעולה, שלא נעשה הפסק. אבל סמוך לזה - העלייה הזאת לא מצריכה קדיש - יש את הסיבות לכך. אבל בכל אופן, הקדיש הוא מעלית, זה מעלה ממקום למקום.

בתחילת "אשרי יושבי ביתך", יורדים מעולם האצילות שהיינו בו לעולם הבריאה. אבל זה לא שיורדים לגמרי, אלא השפע יורד מעולם האצילות לעולם הבריאה. לכן היה נוהג מרן האיש מצליח זצוק"ל - וזה מובא גם בספרים - למשמש גם בתפילין של יד וגם בתפילין של ראש כשאומרים "יהי חסדך", כיון ששם השפע

* ראש חודש תשרי תשע"ט 20:30

מעולם האצילות יורד לעולם הבריאה, לכן אנחנו שייכים בשני העולמות. אבל בכל מעבר מעולם לעולם יש לנו קדיש, וכדי שהקליפות הללו, כוחות הטומאה הללו, לא יתפסו לנו גם כן במעלית וירצו לעלות. כשהם שומעים את השבח הגדול, הם נכנעים ואינם עולים למעלה.

מילים בלשון הקודש בתוך הקדיש

אומר רבנו יוסף חיים בעוד יוסף חי: יש שואלים ודורשים: אם כן, למה בכל זאת יש מילים בלשון הקודש בתוך הקדיש - "ישתבח ויתפאר", "יתגדל ויתקדש" עצמו? הוא נותן טעם מעניין. הוא אומר: כאשר הקליפות הללו שומעים פתאום לשון שהם לא מבינים - גם ככה אנחנו רואים שהדבר הזה גדול ונורא - הם שומעים עוד יותר דברים, נרתעים ומזדעזעים מאד, וככה הם משחררים ולא מתקרבים לקדיש שלנו. אלה פעולות שהקדוש ברוך הוא, ברוב אהבתו אלינו, נותן לכל אחד מאיתנו - לאנשים הפשוטים - לפעול כאלה פעולות גדולות ועצומות. זה נפלא מאד. ולכן זו הסיבה השנייה למה הקדיש נאמר בארמית.

"אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך"

טעם שלישי, שמובא בטור (סי' נ"ו): יש גמרא במסכת ברכות (דף ג' ע"א). מספרת הגמרא מעשה על רבי יוסי: היה מהלך בדרך. כך סיפר: הייתי מהלך בדרך והגיע זמן תפלה. אין בית כנסת, לא נראה באופק. אין מה לעשות, צריך להתפלל ביחיד. ראה איזו חורבה - בית ישן - נכנס להתפלל שם. ירא היה שיפסיקו עוברי דרכים - אנשים ילכו, יעשו רעש, הוא רצה להתרכז. נכנס להתפלל שם. בא אליהו הנביא והמתין לו על הפתח - איזה מעמד חשוב! יוצא רבי יוסי, אומר לו אליהו הנביא: "שלום עליך, רבי". עונה לו רבי יוסי: "שלום עליך, רבי ומורי". שואל אותו אליהו: "למה נכנסת להתפלל בחורבה?" אמר לו: "ירא הייתי שמא יפסיקוני עוברי דרכים". אמר לו: "לחורבה לא נכנסים. היה לך להתפלל בדרך, ותפלה קצרה".

למד מפה רבי יוסי שלא נכנסים לבית המט ליפול - כי יש סכנה, הגמרא מביאה כמה טעמים. ושאדם המתפלל בדרך יכול להתפלל תפלה קצרה.

ואז שואל אותו אליהו הנביא: "מה קול שמעת בתוך החורבה?" אנשים האלה ששומעים קולות - זה דברים גדולים! אם היום מישהו יבוא יגיד שהוא שומע קולות, אנחנו נשלח אותו לטיפול... אבל רבי יוסי שומע קול. אומר לו רבי יוסי: "שמעתי בת קול מנהמת כיונה ואומרת: אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות". אומר לו אליהו הנביא: חייך, לא פעם אחת, אלא בכל פעם שעם ישראל עונה "אמן יהא שמיה רבה" - השבח הזה עולה למעלה ועושה כזאת נחת רוח לבורא עולם. ואז אומר הקדוש ברוך הוא: "אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך". פירוש הדבר, אומר הקדוש ברוך הוא: אוי, תראה כמה השבח הזה נפלא! אבל אם השבח הזה היה בבית המקדש - על אחת כמה וכמה היה נפלא! חבל! "מה לו לאב שהגלה את בניו" - בשביל מה הגליתי אותם? "אבל אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם". השבח הזה של "יהא שמיה רבה" הוא מעורר כאלה הארות בשמים, וגעגועים לגאולה, והרגשת כאב הגלות. זה טעם נוסף למה נאמר בארמית.

"שלא יבינו מלאכי השרת"

תוספות במקום מביאים את זה, אבל הם סוברים אחרת, אבל הטור מביא את הטעם הזה, על פי הגמרא במסכת שבת (דף י"ב ע"ב). אומרת הגמרא: אומר רבי יוחנן: "כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו". למה? "שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי". זאת אומרת: השבח הזה כל כך נפלא וגדול, שמלאכי השרת, אילו היו מבינים מה אומרים - "תראה! אלה אנשים הפשוטים האלה, אלה שוכני בתי חומר, מלאים תאוות - הם יגידו כזה שבח?!" - יקנאו ויעוררו קטרוג חלילה. לכן אומרים את זה בארמית - לא לעורר קנאת המלאכים, בפרט שזה גם מעורר איזה צער קצת למעלה: למה אין בית מקדש? אומרים: " תראה מי מצער את הקדוש ברוך הוא, כביכול - האנשים הפשוטים האלה, הם יצערו אותו!" לכן אומרים את זה בארמית, שלא יבינו מלאכי השרת, לא ידברו עלינו שום דבר.

"ארבע של חובה ואחת של רשות"

הטור שם (סי' נ"ו) מביא בשם רב נחשון גאון[1]: שבכריעות שבקדיש יש "ארבע של חובה ואחת של רשות". את הדברים הללו מביא גם הבית יוסף בשם ספר הפרדס, שהכריעות הללו של השתחויה. האחת של רשות - זה של "עושה שלום", אבל שאר הכריעות האחרות - של השתחויה. והנוסח הזה מביאים גם רבי דוד אבודרהם, ובשם רב סעדיה גאון - ההגהות מיימוניות. ואלו כריעות שלא הרבה יודעים מהן, ועליהם היה מרן האיש מצליח מעיר ומעורר, כמה חשוב לקיים את פסק מרן בשלחן ערוך.

נביא כעת דברי קודשו של מרן, זכר צדיק וקדוש לברכה, בעניין הכריעות.

לעשות חמש כריעות בקדיש

אבא ע"ה היה מעיר הרבה דברים בקדיש. דבר ראשון, כל מי שאומר קדיש היה חייב ללמד אותו איפה הכריעות שעושים בקדיש, ואומר לו: עליך לכרוע חמש כריעות, וכמו שפסק מרן בשלחן ערוך (סי' נ"ו ס"ד).[2] ומה החמש כריעות? היה אומר בערבית: "אלאוולה פי לאוול ואלאפרה פלאפר", כלומר הכריעה הראשונה במלה הראשונה והכריעה האחרונה במלה האחרונה, דהיינו בהתחלה כשאומר "יתגדל" כורע, ואח"כ בסוף כשאומר "דאמירן בעלמא ואמרו אמן" כורע. ונשארו עוד שלש כריעות שהן סמוכות ביחד: יהא שמיה רבא מברך - במלה "רבא" עושים כריעה, לעלם לעלמי עלמיא יתברך - במלה "יתברך" עושים כריעה, אח"כ וישתבח ויתפאר וכו' שמיה דקודשא בריך הוא - במלים "בריך הוא" עושים כריעה. זה השלוש כריעות,[3] וביחד זה חמש כריעות בקדיש. ואבא היה מקפיד על זה, ומעיר לכולם שצריך לעשות חמש כריעות האלה.

צריך לעשות כריעות שלימות

אמנם ערוך השלחן (סי' נ"ו אות ז') אומר שהכריעות האלה לא נזכרו בגמרא, ולכן צריך לעשות חצי כריעה. אבל אבא ע"ה כתב תשובה על זה (שו"ת איש מצליח ח"א חאו"ח סי' י"ד), ואמר שהכריעות האלה נזכרו בגאונים (הובאו דבריהם בטור שם) וזה כמו גמרא מפורשת. הראשונים כתבו שדברי הגאונים הם דברי קבלה, ולכן אם הגאונים הביאו קושיא ומתרצים אז יכול להיות שיש כמה דעות, אבל אם הם אומרים דין סתם כמו הכריעות אז ככה קיבלו אותם מדורי דורות.

האם כורעים ב"ואמרו אמן"?

"דאמירן בעלמא ואמרו אמן". יש ויכוח על "ואמרו אמן" שבסוף חצי הקדיש, כי יש אומרים שלא כורעים בזה אלא הכוונה על "ואמרו אמן" של עושה שלום, שאומרים שם "הוא יעשה שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ואמרו אמן", ושם עושים כריעה. אבל זה לא נכון, למה? כי מרן הביא את זה בסימן נ"ו שעדיין לא הגענו לקדיש שלם, אלא הוא מדבר על הקדיש שאחרי ישתבח לפני יוצר, והרי שם זה חצי קדיש, ומרן כותב לכרוע במלים "ואמרו אמן", וא"כ על כרחך הכוונה ל"ואמרו אמן" של סוף חצי הקדיש, שאומרים "לעילא מן כל ברכתא שירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן", ושם עושים כריעה.[4]

"מלמדים אותו שלא ישחה"

הבאנו כעת את מקום הכריעות בקדיש, שזה מביא מרן בבית יוסף בשם הכלבו. וכך פוסק בשלחן ערוך (סי' נ"ו ס"ד). הגר"א (כל הדברים האלו דן מרן האיש מצליח בשו"ת איש מצליח (ח"א חאו"ח סי' י"ד)). מקשה, הרי הגמרא במסכת ברכות (דף ל"ד ע"א) אומרת: "תנו רבנן: אלו ברכות שאדם שוחה בהן: באבות תחילה וסוף, בהודאה תחילה וסוף" - הכריעות שאנחנו עושים בתפלת שמונה עשרה - "ואם בא לשוח בסוף כל ברכה וברכה ובתחילת כל ברכה וברכה, מלמדים אותו שלא ישחה". אל תוסיף שום דבר! ובעמוד ב' כתוב: "הכורע בהודאה של הלל" - כשאומרים "הודו לה' כי טוב" - "או בהודאה של ברכת המזון" - "נודה לך", "ועל הכל אנחנו מודים לך" - "הרי זה מגונה". למה? תוספות כותבים: שלא יבואו לעקור דברי חכמים - כל אחד ישתחווה מתי שהוא רוצה, אז אין בזה תקנה - תשכח תקנת חכמים. טעם נוסף: יוהרה - מחזיק עצמו כשר יותר משאר הציבור: "אני - יש לי תוספת!" לכן לא מוסיפים על הכריעות.

"כשר הדבר לפני המלך"

על פי זה הגר"א [מקשה] על מה שאנחנו כורעים בקדיש. אבל היטיב להסביר את זה מרן האיש מצליח שם: ברגע שהגאונים כותבים שאלו כריעות של חובה - הגאונים, כל דבריהם דברי קבלה, כפי שהבאנו מפי מרן זצוק"ל - ואם כן, כשר הדבר לפני המלך, מלכו של עולם. לכן צריך לעורר בדבר הזה. זה דברים שקצת נשכחו - לעורר על הכריעות ועל מיקומן. הקדוש ברוך הוא יחוס על עם ישראל, ונזכה שתתגלה מלכותו עלינו מהרה, אמן ואמן.

---

[1] הוא היה ראש ישיבה אחרי רב עמרם גאון.

[2] *לפני כמה שנים מישהו דרש במוצ"ש בלויין (הרב המקדים) ואמר: בסידור איש מצליח כתוב לעשות חמש כריעות בקדיש, איפה הם מצאו את זה?! אז היה תלמיד אחד מהישיבה שגר בירושלים, התקשר אליו אחרי השיעור ואמר לו: כתוב בסידור שהמקור הוא מהשלחן ערוך אורח חיים סימן נ"ו ס"ד, ומרן כתב את זה. אמר לו: לא ידעתי. מה לא ידעת?! תפתח שלחן ערוך ותראה, מה יש לך?! וכי אנחנו בדינו את זה מלבנו?!*

[3] *רבא יתברך בריך הוא ראשי תיבות ריבה, ואין אחד בכם שלא אוהב ריבה, כי כולם אוהבים את זה (חוץ ממני...).*

[4] *ואע"פ שאח"כ בסעיף ה' כתב: לאחר שסיים הקדיש פוסע שלש פסיעות ואח"כ אומר עושה שלום וגו' - שם מדבר על קדיש שלם, אבל בסעיף ד' מדבר על חצי קדיש שאחר ישתבח, שאל"כ היל"ל כך: ואח"כ אומר עושה שלום וגו' וכורע באמרו אמן. ודו"ק.*

היום בחינוך

הרה"ג הרב יורם חדאד שליט"א
משגיח בישיבת 'כסא רחמים'

כיצד נעודד?

בסיעתא דשמיא הצלחנו לשכנע את עצמנו, עד שהגענו למצב שאכן ביכולתנו וברצוננו לעודד את הילד. אולם דא עקא - מקבל העידוד, דהיינו הילד, לא מגיב לעידוד בצורה הולמת, וכנראה שלא מצאנו את המסילה המתאימה לליבו. ועל כן השאלה היא: כיצד נעודד? הבה ננסה להתבונן בכמה אפשרויות: אפשרות ראשונה: העידוד צריך להיות משכנע שאכן כך חושב המעודד. אם רוצים לעודד ילד להכין שיעורי בית, ולשם כך החלטנו להראות לו אימון בלתי מסויג, וכך אמרנו לו: "ראובן, אתה יודע שאני סומכת עליך שאתה מכין שיעורי בית. אתה, ברוך ה', נאמן". והנה, הילד מתכוון לצאת לשחק בחוץ, ואז האמא קוראת לו: "ראובן, לאן אתה הולך? רגע, לפני שאתה הולך, האם הכנת שיעורי בית?" ראובן עונה בחיוב. האמא ממשיכה: "אז רק רגע אני אבדוק, ואם אכן הכנת - מיד תצא".

במקרה זה אנחנו רואים סתירה בין מה שהאמא הפגינה לבנה במילים שהוא נאמן עליה והיא סומכת עליו, לבין המעשה שמתוכו נראה בעליל שהָאֵם לא בדיוק משוכנעת שאכן הבן נאמן. שהרי אם הבן נאמן, אין צורך לבדוק אם הוא הכין שיעורי בית או לא, שהרי הוא אמר שהוא הכין. אמנם השאלה היא: האם כאשר אמרנו לילד שאנחנו סומכים עליו, אסור לנו בשום אופן לבדוק אם הוא הכין שיעורי בית? תשובה: העידוד הוא חשוב, אולם השימוש בו בצורה שגויה גורם נזק יותר מתועלת. הוא הורס את כל התועלת וזורע נזק! אולם אפשר בהחלט לבדוק בצורה אחרת. אפשר לומר לו: "כדאי לראות אם התשובות נכונות", או: "אני מקווה שהתיק מסודר כמו שאני רוצה!", או אפשר לברר בדרך עקיפה על ידי המלמד, וכן על זו הדרך.

פנינה מהפרשה

הרב מיכאל סעדיה שליט"א
מנהל ת"ת 'אור המאיר'

תמימות אמיתית

מדתו של יעקב אבינו, היא מדת האמת והתמימות - כדכתיב "וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם" (כ"ה, כ"ז). ופירש רש"י איש תם - אינו בקי בכל אלה, כְּלֹבוֹ כן פיו. מי שאינו חריף לרמות, קרוי איש תם. עכ"ל. ונקשה, הרי אנו רואים שבפגישה עם רחל ליד הבאר - יעקב אבינו אומר לרחל: "כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא" (כ"ט, י"ב). ומביא רש"י (שם ד"ה אחי אביה) את המדרש (בראשית רבה ע', י"ג) אם לרמות הוא בא, אני אחיו. ואם אדם כשר הוא, גם אני בן רבקה, אחותו כשרה. עכ"ל. אם כן, רואים שיעקב כן בקי ברמאות, שהרי לבן היה רמאי מקצועי, ואם יעקב אחיו ברמאות, לכאורה משמע שהוא משתווה לו?

ואפשר לומר, שאחרי שיעקב אבינו ישב י"ד שנה בישיבתם של שם ועבר, הוא נהיה חריף בכל התחומים ואף בטכסיסי רמאות. ובאמת, אנו רואים שלפני שברח יעקב לישיבת שם ועבר - כאשר הוא התחפש לעשו ולקח את הבכורה, הוא עדיין לא היה בקי. שהרי הוא שאל את אמו "אוּלַי יְמַשֵּׁנִי אָבִי" (כ"ז, י"ב).

ונראה יותר ליישב, לפי מה שמובא בפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק ל"ב) "וּכְשֶׁיָּצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו, יָצָא מְעֻטָּר כְּחָתָן וְכַכַּלָּה בְּקִשּׁוּרֶיהָ, וְיָרַד עָלָיו תְּחִיַּת טַל מִן הַשָּׁמַיִם, וְנִדְשְׁנוּ עַצְמוֹתָיו וְנַעֲשָׂה גַּם הוּא גִּבּוֹר חַיִל וְכֹחַ". עכ"ל. מכאן שיעקב לא רק זכה לברכה רוחנית אלא גם לברכה גשמית, שנהיה חזק וגבור. וכך, בזכות ברכתו של יצחק, היה ליעקב כח לגלול לבדו את האבן שעל הבאר, וגם להתמודד מול ערמומיותו של לבן ורדיפותיו של עשו הרשע. ואף שמדתו של יעקב מדת האמת, אך כאשר צריך להלחם ברשע להצלת כלל עם ישראל, חייב להשתמש בכל הכוחות וגם ברמאות.

צריכים לדעת שה' נותן כוחות להתמודד עם האתגרים, וחכמה לזהות את תחבולותיו של היצר הרע. וכך, אפשר להקדים ולסכל בכל דרך אפשרית את המלכודות שהיצר טומן לנו.

אגרות הנאמ"ן

אגרות ומכתבים ממרן רבנו הגדול זצוק"ל

דרך הלימוד והרכבת שיטות הראשונים

בס"ד, בני-ברק, יום י"א אייר תשל"ח

לכבוד התלמיד היקר ארנון שרעבי שליט"א.

שלום וברכה!

נמסר לי מכתבך ע"י הבחור שאול חדאד הי"ו. והנני מתכבד לענות:

א) בכל מסכת יש לעמוד על מהרש"א מהרש"ל ומהר"ם והרש"ש ולהבין את דבריהם מלה במלה על בוריים, וביחוד את דברי מהרש"א והרש"ש שלשונם קצר מאד מועט מחזיק את המרובה.

להבנה מקיפה בסוגיא יש לעיין בדברי הראשונים, אך יש ליזהר מהרכבת מין בשאינו מינו, כלומר לא להרכיב שיטת הרשב"א בדברי התוס' ושיטת המאירי בדברי רש"י אלא אם כן התיבות מכילות את הכוונה שרוצים להעמיס בהן. ללמוד הר"ן והרא"ש וב"י זה רק כשעולים למדרגה יותר גבוהה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, אבל להבין את הפשט הפשוט והנכון בגמרא רש"י ותוס' יש ללמוד רק במפרשים שהזכרתי.

ב) לימוד השיטה הספרדית, יתכן ללמוד תוך עשר שנים בישיבת "כסא רחמים".

ג) תרופה לזכרון חלש: "חזור חזור ואל תצטרך לבלזור". רצון עז ובקשת רחמים בתפלה הם סגולה לכל דבר. מי לנו גדול ממשה רבנו ע"ה, שלא הרפה מלהתפלל תקט"ו פעמים עד שקיבל תשובה, ואפילו תשובה חצי חיובית...

בכבוד רב ובברכת הצלחה בתורה ויר"ש

מוקירך נאמ"ן ס"ט

-מספר איגרות הנאמ"ן שיראה אור בקרוב-

העלון בחסות:
מעדני הגליל
רחוב המעגל 1 רמת גן
טלפון: 050-3331043

עיצוב: ODEL DAVIDI // 052-7662736

שיעוריו הקבועים של מורנו ראש הישיבה שליט"א:

יום ראשון

גמרא - בשעה 18:00, בית הכנסת 'היכל משה', מגדל משה אביב, רחוב ז'בוטינסקי 7 רמת גן.

השיעור השבועי 'אור הנאמ"ן' - בשעה 20:30, רדיו 'קול ברמה'. ניתן להאזין בתדרים: 92.1, 104.3, 105.7.

יום שני

ספר 'חובות הלבבות' שער הביטחון - **בשעה 20:00, בית הכנסת 'היכל משה'**, מגדל משה אביב, רחוב ז'בוטינסקי 7 רמת גן.

יום שלישי

ספר 'אורחות צדיקים', חובת האדם בעולמו, תיקון המידות והדרכה ישרה - **בשעה 20:00, בית משפחת צמח**, רחוב נתן 16 קומה 2, רמת גן.

שבת קודש

הלכה ופרשת שבוע - בשעה 15:30, בית הכנסת 'סיני', רחוב שדרות רמז 10 בני ברק.